

Nacionalinė ekonomika rinkų internacionalizavimo ir globalizacijos sąlygomis: konkurencingumas ir inovacijų potencialas

Borisas Melnikas

Profesorius socialinių mokslų habilituotas daktaras
Vilniaus Gedimino technikos universitetas
Saulėtekio 11, LT-2040 Vilnius
Tel. (370 5) 276 56 76
El. paštas: vadyba @ vv.vt.lt

Straipsnyje keliama nacionalinės ekonomikos, jos efektyvumo ir konkurencingumo didinimo rinkų internacionalizavimo ir globalizacijos sąlygomis problema. Pateikiami šios problemos sprendimo būdai inovacijų spartinimo ir skleidimo priemonėmis.

Daugiausia dėmesio yra skiriama inovacijų strategijų rengimui, prioritetą teikiant tobulinti inovacijos skleidimui ir viešajam sektoriui plėsti skirtą infrastruktūrą. Iš kitų priemonių ypač išskirtinos inovacijų centrų, verslo inkubatorių, mokslo ir technologijų parkų tinklų kūrimas ir jų racionalizavimas.

Nacionalinės ekonomikos efektyvumui ir konkurencingumui didinti reikia pačią nacionalinę ekonomiką traktuoti ir kaip sistemą, pasižyminčią vidiniu darniu turiniu, ir kaip subjektą, veikiantį tarptautinėse ir globaliose rinkose. Toks sąvokų atskyrimas leidžia tinkamai apibrėžti efektyvumo ir konkurencingumo didinimo prioritetus.

Detaliau apibūdinama inovacijų politika, įgyvendintina Lietuvoje bei kitose Rytų ir Vidurio Europos šalyse jų integracijos į Europos Sąjungą sąlygomis. Parodoma, kad tokia politika yra svarbiausia prielaida užtikrinti efektyvią nacionalinės ekonomikos plėtrą, ypač atsižvelgiant į šiuolaikines tarptautinės konkurencijos sąlygas.

Įvadas

Pastaruoju metu sparčiai reiškiantis rinkų internacionalizavimui ir globalizacijai atsiranda būtinybė naujai suvokti nacionalinių ekonominių sistemų prasmę ir reikšmingumą bendrojoje tarptautinėje ekonomikoje, taip pat įvertinti kiekvienos nacionalinės ekonomikos tolesnės raidos perspektyvas, atsižvelgiant į šiuolaikinio

pasaulio socialinės ekonominės pažangos tendencijas, į konkurencijos intensyvumą ir formų įvairovę.

Spartėjančių pokyčių sąlygomis išskyla kiekvienos nacionalinės ekonomikos, kaip tarptautinėje ir globalioje ekonominėje sistemoje veikiančio subjekto, efektyvumo ir konkurencingumo problema.

Šios problemos išskėlimą lemia tai, kad kiekvienoje nacionalinėje ekonomikoje turi būti nuolat plėtojami gebėjimai užtikrinti vis didėjančius efektyvumo ir konkurencingumo reikalavimus. Iš to išplaukia, kad *nacionalinės ekonomikos efektyvumo ir jos konkurencingumo galimybės* gali būti vertinamos kaip svarbus ir reikšmingas *tyrimų objektas*.

Beje, šis tyrimų objektas yra ypač svarbus Lietuvos ir kitų Rytų bei Vidurio Europos šalių integracijos į Europos Sąjungą sąlygomis: šių šalių nacionalinėms ekonomikoms patenkančią vieną Europos Sąjungos ekonominę erdvę, iškyla reikalas sparčiai įgyvendinti veiksmingas priemonės, skirtas šiose šalyse pasiekti tokį ekonominio efektyvumo ir konkurencinių gebėjimų lygį, kuris būtų adekvatus moderniose Vakarų šalyse realizuojamiems standartams. Kartu tai reiškia, kad ir Lietuvos, ir kitų nacionalinių ekonomikų efektyvumo ir konkurencingumo problema turi būti vertinama kaip *aktuali* tiek ekonomikos mokslo, tiek socialinės ekonominės raidos vadybai skirto praktinio darbo tobulinimo požiūriu.

Nacionalinės ekonomikos efektyvumo ir konkurencingumo problema yra įvairialypė. Viena vertus, šios problemos esmė – realių efektyvumo ir konkurencingumo didinimo galimybių nepakankamumas ir neadekvatumas tiems poreikiams, kuriuos lemia globalizacijos ir rinkų internacionalizavimo veiksniai. Kita vertus, šios problemos esmė – *nera teorinių modelių*, skirtų pagrįstai parinkti ir įgyvendinti nacionalinės ekonomikos efektyvumo ir konkurencingumo didinimą užtikrinančias priemones, arba jie *netinkami* taikyti būtent šiuolaikinėmis sąlygomis: beje, pastaroji aplinkybė yra ypač aktuali vertinant *nacionalinei inovacijų politikai* formuoti ir įgyvendinti skirtus teorinius modelius, taikytinus

strategiškai planuoti ir programuoti nacionalinę ekonomiką.

Galima teigti, kad nacionalinei inovacijų politikai formuoti ir įgyvendinti nacionalinės ekonomikos strateginio planavimo ir programavimo procesų kontekste skirtų teorinių modelių ir praktinių rekomendacijų rengimas, ypač atsižvelgiant į globalizacijos ir rinkų internacionalizavimo bei į specifines Rytų ir Vidurio Europos šalyse vykstančių transformacijų sąlygas, yra *svarbus ir aktualus* tiek *ekonomikos mokslo*, tiek socialinės ekonominės raidos vadybos *praktikos* klausimas, kurį reikia įvairiapusiškai iširti.

Minėtos aplinkybės leidžia apibrėžti nacionalinės ekonomikos efektyvumui ir konkurencingumui didinti skirtų *tyrimų tikslą* ir prioritetinius tyrimų *uždavinius*. Galima teigti, kad tokių tyrimų *tikslas* – parengti metodines rekomendacijas ir teorinius modelius, skirtus nacionalinės ekonomikos efektyvumui ir konkurencingumui didinti. Tokių tyrimų prioritetiniai uždaviniai – išryškinti konkrečias galimybes nacionalinės ekonomikos efektyvumui ir konkurencingumui didinti, ypač inovacijų spartinimo ir skleidimo priemonėmis.

Esminiai nacionalinės ekonomikos efektyvumo ir konkurencingumo didinimo, ypač inovacijų spartinimo ir skleidimo priemonėmis, būdai ir perspektyvos yra analizuojamos detaliau, daugiausia dėmesio skiriant tokiems klausimams:

- nacionalinės ekonomikos, kaip sistemos, samprata rinkų internacionalizavimo ir globalizacijos sąlygomis;
- inovacijų politikos prioritetai, atsižvelgiant į nacionalinės ekonomikos efektyvumo ir konkurencingumo didinimo galimybes;
- inovacijoms plėtoti skirtos infrastruktūros tobulinimo prioritetai.

1. Nacionalinė ekonomika, kaip sistema, jos efektyvumas ir konkurencingumas tarptautinėse rinkose

Nacionalinės ekonomikos, kaip sistemos, jos efektyvumo ir konkurencingumo didinimo samprata. Esminis šiuolaikinio ekonominio gyvenimo požymis – vis sparčiau vykstantys globalizacijos ir rinkų internacionalizavimo procesai, sudarantys sąlygas formuotis kokybiškai naujai aplinkai, lemiančiai visą tolesnę socialinę ekonominę raidą. Šie procesai išreiškia naujas šiuolaikinės visuomenės raidos galimybes, grindžiamas vis labiau spartėjančia mokslo ir technologijų pažanga bei visuotinių informacinių ir ekonominių mainų didėjimu, naujų vertybių ir prioritetų įgyvendinimu, taip pat naujas orientacijas, leidžiančias suvokti globalias ekonomines erdves kaip atviras ir darniai besivystančias sistemas, imlias naujovėms ir padedančias gerinti socialinio gyvenimo kokybę.

Globalizacijos ir rinkų internacionalizavimo procesai yra labai sudėtingi ir gali būti vertinami kaip vienas iš svarbiausių ir reikšmingiausių *šiuolaikinio ekonomikos mokslo objektų*. Todėl suprantama, kad šie procesai įvairiu požiūriu yra nagrinėjami daugelio autoritetingiausių pasaulio mokslininkų darbuose; ypač pažymėtini M. Armstrong, R. Calori, P. Dicken, J. Gerber, P. Kirkbride, S. D. Hunt, S. P. Huntington, M. Porter, P. Rosenzweig darbai, kuriuose pateikiami *teoriniai* globalizacijos ir rinkų internacionalizavimo procesų modeliai ir apibendrinimai, parodomi dėl šių procesų pasireiškiantys prieštaravimai bei atskleidžiami esminiai ekonominės raidos efektyvumo veiksniai [1; 2; 3; 4; 5; 10; 11; 12; 13; 16; 17].

Kartu pažymėtina, kad atsižvelgiant į vis labiau didėjančią globalizacijos ir rinkų internacionalizavimo reikšmingumą, reikia atskleisti ir įvertinti kai kurias naujas pasireiškiančias tiek

teorines, tiek praktines problemas, kurios iki šiol arba nebuvo iškeltos, arba buvo pernelyg mažai ir paviršutiniškai nagrinėtos, o jų suvokimas ir sprendimas gali būti labai svarbus kryptingai ir efektyviai plėtoti socialinę ekonominę raidą adekvačiai daugeliui naujų aplinkybių, būdingų būtent globalioms erdvėms ir tarptautinėms rinkoms. Iš tokių problemų ypač pažymėtina nacionalinės ekonomikos, kaip sistemos ir kaip globalios ir tarptautinės rinkose besireiškiančio vientiso ekonominės raidos subjekto, efektyvumo ir konkurencingumo didinimo problema: formuluojant ir sprendžiant šią problemą turėtų būti suvokiama, kad kiekviena nacionalinė ekonomika gali būti traktuojama ir kaip savarankiškas, specifinis subjektas, pasižymintis būdingais interesais, realizuojamais kryptingai plėtojant ekonominę veiklą globaliose ir tarptautinėse rinkose.

Galima teigti, kad nepakankamas dėmesys šiai problemai ir naujausioms raidos tendencijoms, neadekvatus jos išryškinimas šiuolaikinėje ekonomikos teorijoje labai riboja galimybes parengti ir įgyvendinti tinkamas priemones, kurios būtų skirtos įvairiapusiškai aktyvinti ekonominę raidą ir technologinę pažangą globaliose ir tarptautinėse rinkose bei tobulinti tiek pasiskirų ūkio subjektų, tiek valstybių ir tarptautinių ekonominių organizacijų veiklą: būtent pastaroji aplinkybė ir lemia, kad nacionalinės ekonomikos, kaip sistemos ir kaip globalios bei tarptautinės rinkose besireiškiančio vientiso ekonominės raidos subjekto, efektyvumo ir konkurencingumo didinimo problema turėtų būti vertinama kaip *aktuali, kuria spręsti reikia tiek detalesnio apibūdinimo, tiek konkrečių teorinių ir praktinių sprendimų.*

Nacionalinės ekonomikos, kaip sistemos ir kaip globalios bei tarptautinės rinkose besireiškiančio vientiso ekonominės raidos subjekto, efektyvumo ir konkurencingumo didinimo problemos suvokimo ir sprendimo dėlei turi būti

apibrėžtos šią problemą formuluoti vartotinos sąvokos. Iš jų ypač pažymėtinos nacionalinės ekonomikos, kaip *sistemos* ir kaip *vientiso ekonominės raidos subjekto*, sąvokos; šios sąvokos gali būti apibrėžiamos taip:

- nacionalinė ekonomika, kaip *sistema*, gali būti suprantama kaip nacionalinės valstybės reguliavimo srityje sukaupia ekonominių potencialų bei ekonominės veiklos sričių visuma, sudaranti nacionalinės valstybės ir jos visuomenės egzistencijos bei pažangos ir raidos ekonominį pagrindą, ir pasižyminti tais sistemos požymiais, kurie išreiškia vidinės sąveikos ryšius ir bendras raidos orientacijas;
- nacionalinė ekonomika, kaip *vientisas ekonominės raidos subjektas*, veikiantis rinkų internacionalizavimo ir globalizacijos sąlygomis, gali būti suprantamas kaip tarptautinėse ir globaliose erdvėse savo šalies nacionalinius interesus kompleksiskai realizuojantis ekonominės veiklos subjektas, savimi apimantis visus savo valstybės ir visuomenės gebėjimus ekonominio gyvenimo srityje.

Nacionalinės ekonomikos, kaip sistemos ir kaip vientiso ekonominės veiklos subjekto, sąvokų apibrėžimas leidžia kiekvieną nacionalinę ekonomiką suvokti ir vertinti *dvejopai*: kaip tam tikrą ekonominių potencialų *visumą* ir kaip ekonominės veiklos *subjektą*, gebantį šią savo potencialų visumą integruoti į tarptautinės ir globalios ekonomikos erdves, kartu įgyvendinant siekius užtikrinti savo raidos efektyvumo didėjimą bei konkurencingumo galių stiprinimą (beje, kiekvienos nacionalinės ekonomikos efektyvumas ir jos konkurencingumas pasireiškia ir gali būti įvertinti tik atsižvelgiant į tarptautinėse ir globaliose erdvėse vykstančią įvairių nacionalinių ekonomikų sąveiką, pasižymintį tiek konkurencijos, tiek partnerystės formų įvairove).

Nacionalinės ekonomikos, kaip sistemos ir kaip vientiso ekonominės veiklos subjekto, sąvokų apibrėžimas leidžia formuluoti *nacionalinės ekonomikos efektyvumo ir konkurencingumo didinimo problemą*: ši problema gali būti formuluojama kaip:

- nacionalinės ekonomikos, kaip sistemos, nepakankamas gebėjimas užtikrinti savo efektyvumo augimą adekvačiai nenutrūkstamai didėjantiems gerovės ir kokybės standartams, realizuojamiems tarptautinėse ir globaliose erdvėse;
- nacionalinės ekonomikos, kaip *vientiso ekonominės veiklos subjekto*, nepakankamas gebėjimas sėkmingai konkuruoti tarptautinėse ir globaliose rinkose ir nenutrūkstamai didinti savo konkurencingumą, formuojant sau naujus ir visiškai panaudojant esamus konkurencinius pranašumus.

Šitaip formuluojama nacionalinės ekonomikos efektyvumo ir konkurencingumo didinimo problema iš esmės gali būti suprantama kaip *preventyvos adaptacijos* problema: nacionalinės ekonomikos raida ir plėtra turi pasižymėti prioritetinėmis orientacijomis į *nenutrūkstamą modernizavimą*, siekiant užtikrinti nuolatinį gebėjimą *pristatyti* prie pokyčių ir naujų iššūkių, vis dažniau ir vis didesniu mastu pasireiškiančių tarptautinėse ir globaliose erdvėse. Tai reiškia, kad nacionalinėje ekonomikoje, kaip sistemoje, turi būti nuolat plėtojamas atitinkamas *tobulėjimo ir adaptacijos potencialas*, užtikrinąs nenutrūkstamą ekonominės raidos efektyvumą: toks plėtojimas savo ruožtu sudaro prielaidas, kad nacionalinė ekonomika, kaip ekonominės veiklos subjektas, galėtų sėkmingai *reaguoti* į pokyčius tarptautinėse ir globaliose erdvėse ir *kryptingai, savo naudai veikdama situaciją*, galėtų užtikrinti savo *konkurencinius pranašumus*.

Išdėstytas požiūris į nacionalinės ekonomikos efektyvumo ir konkurencingumo didinimo

problema yra pagrindas ieškoti tinkamų šios problemos sprendimo būdų, prioritetą suteikiant tiems būdams, kurie gali būti skirti įgyvendinti kiekvienos šalies *nacionaliniu* lygiu: tai reiškia, kad nacionalinės ekonomikos efektyvumo ir konkurencingumo didinimo galimybės turi būti atskleidžiamos ir panaudojamos, parengiant ir šalies nacionaliniu lygiu įgyvendinant reikiamas priemones. Tai savo ruožtu patvirtina ir nacionalinės ekonomikos, kaip ekonominės veiklos subjekto, svarbą, išryškinta, tarp kitko, daugelyje mokslinių darbų [3; 4; 5; 8; 10; 11; 15; 16; 17].

Tolesnis dėmesys išdėstyti problemai gali būti svarbus impulsas ieškoti naujų būdų efektyvinti ekonomiką, ypač atsižvelgiant į rinkų internacionalizavimo ir globalizacijos tendencijas.

Pagrindinės prielaidos didinti nacionalinės ekonomikos efektyvumą ir konkurencingumą tarptautinėse rinkose. Nacionalinės ekonomikos efektyvumo ir konkurencingumo tarptautinėse rinkose didinimo problema – labai sudėtinga ir daugialypė. Nepaisant to, kad šiai problemai šiuolaikiniame moksle yra skiriama daugiausia dėmesio [1; 3; 4; 6; 7; 8; 10; 12; 16; 18], jos sprendimas, ypač atsižvelgiant į daugelį naujų ekonominę veiklą lemiančių globalizacijos ir rinkų internacionalizavimo veiksnių, yra laikytinas nepakankamu.

Pažymėtina ir tai, kad nacionalinės ekonomikos efektyvumo ir jos konkurencingumo tarptautinėse rinkose problemos ir jos sprendimo galimybių samprata yra tiesiogiai sietina ir su tam tikrais specifiniais bruožais, būdingais skirtingoms šalims ir jų grupėms. Pavyzdžiui, vadinamosiose pereinamosios ar transformacijų ekonomikos šalyse (šiai šalių grupei yra priskirtinos beveik visos Rytų ir Vidurio Europos šalys) pasireiškia daug specifinių aplinkybių, kurias lemia čia vykstančių politinių, socialinių, ekonominių, technologinių ir kitokių transfor-

macijų pobūdis, kryptingumas ir mastas ir kurios tiesiogiai turi įtakos šių šalių nacionalinių ekonomikų efektyvumui ir konkurencingumui; beje, būtent šių šalių nacionalinių ekonomikų efektyvumo ir jų konkurencingumo tarptautinėse rinkose galimybių paieška gali būti traktuojama kaip savitas modelis ir etalonas spręsti *universalias* nacionalinių ekonomikų efektyvumo ir jų konkurencingumo galių didinimo problemas visos globalios ekonomikos mastu.

Autoriaus atliktų tyrimų rezultatai rodo, kad, vertinant kiekvienos nacionalinės ekonomikos efektyvumo ir jos konkurencingumo tarptautinėse rinkose didinimo galimybes, prioritetas turi būti skiriamas *inovacijų potencialo plėtojimo perspektyvoms* [14; 15]. Inovacijų potencialo plėtojimo priemonėmis gali būti suformuota *racionali nacionalinės ekonomikos specializacija*, adekvati šalies žmonių ir gamtos išteklių, turimų gamybinių ir paslaugas teikti skirtų pajėgumų struktūrai, ekonominės ir intelektinės veiklos tradicijoms, kultūrai, taip pat galimybėms plėtoti partnerystę su kitomis nacionalinėmis ekonomikomis. Kryptingai plėtojant nacionalinės ekonomikos raidą veikiantį inovacinį potencialą, gali būti įgyvendinama nuostata nenutrūkstamai tobulinti ir modernizuoti visas nacionalinės ekonomikos, kaip sistemos, grandis, kartu sudarant prielaidas nuolat gauti *sinergetinį* efektą, kuriuo būtų išreiškiamas nenutrūkstama socialinė, ekonominė, technologinė pažanga.

Inovacijų potencialo plėtojimo prioritetiškumą rodo ir tai, kad kiekvienos nacionalinės ekonomikos efektyvumo ir konkurencingumo didinimo problema savo prigimtimi yra *preventyvos adaptacijos* problema: tokio pobūdžio problemos gali būti sėkmingai sprendžiamos tik inovacijų skatinimo, skleidimo ir įgyvendinimo priemonėmis, apimančiomis visas valstybės ir visuomenės socialinio, ekonominio, politinio, kultūrinio ir kitas gyvenimo sritis.

Iš išdėstytų aplinkybių matyti, kad nacionalinės ekonomikos, kaip sistemos, efektyvumą ir konkurencingumą tarptautinėse rinkose galima padidinti tik kryptingos *inovacijų* politikos, formuojamos ir įgyvendinamos *nacionaliniu lygiu*, priemonėmis. Tai reiškia, kad tokios politikos formavimo ir įgyvendinimo bei jos tobulinimo galimybių klausimus verta detaliau aptarti.

2. Inovacijų politika plėtojant nacionalinės ekonomikos sistemą ir didinant jos efektyvumą bei konkurencingumą

Nacionalinės inovacijų politikos prioritetai. Inovacijų politika, skirta ją parengti ir įgyvendinti *nacionaliniu lygiu*, gali būti laikoma *nacionaline*. Savo ruožtu nacionalinė inovacijų politika, skirta plėtoti nacionalinės ekonomikos sistemą, kartu didinti jos efektyvumą ir konkurencingumą tarptautinėse rinkose, gali būti rengiama ir įgyvendinama įvairiomis formomis: tarp jų, kaip ypač efektyvi forma, gali būti *nacionalinės inovacijų strategijos parengimas ir įgyvendinimas*.

Nacionalinės inovacijų strategijos parengimas ir įgyvendinimas, kaip *nacionaliniu lygiu* vykdytinos inovacijų politikos forma, yra vertintina kaip labiausiai tinkama Rytų ir Vidurio Europos šalyse vykstančių transformacijų sąlygomis. Kaip rodo autoriaus atlikti tyrimai [14, 15], tokių strategijų parengimas ir tolesnis įgyvendinimas būtų labai svarbi sąlyga plėtoti Rytų ir Vidurio Europos šalių integraciją į Europos Sąjungą; savaime suprantama, tokios strategijos parengimas ir tolesnis įgyvendinimas būtų svarbus žingsnis modernizuojant nacionalinę ekonomiką ir Lietuvos sąlygomis.

Nacionalinė inovacijų strategija turėtų būti suvokiama kaip *kompleksinių sprendimų, skirtų inovacijų priemonėmis iš esmės modernizuoti*

šalies ūkį bei paskatinti tolesnę socialinę ekonominę pažangą, sistema.

Inovacijų strategijos parengimo tikslas galėtų būti suprantamas kaip nustatymas realių poreikių plėtoti inovacijas, inovacinę veiklą ir kompleksinis numatymas šalyje turimų galimybių, vykdytinų veiksmų ir įgyvendintinių priemonių, skirtų sukurti efektyvią inovacijų formavimo ir skleidimo infrastruktūrą bei inovacijoms skatinti palankią aplinką.

Inovacijų strategijos įgyvendinimo tikslas galėtų būti suprantamas kaip sukūrimas prielaidų inovacijų formavimo, skleidimo ir jų įgyvendinimo priemonėmis užtikrinti didelį verslo subjektų veiklos ir jų produktų konkurencingumą tarptautinėse rinkose, didelį viešojo sektoriaus efektyvumą, sparčius socialinės ekonominės raidos bei gyventojų gerovės augimo tempus, taip pat vis labiau gerėjančią gyvenimo kokybę adekvačiai normoms ir standartams, realizuojamiems moderniose Europos Sąjungos šalyse.

Toks inovacijų strategijos parengimo ir įgyvendinimo tikslų supratimas išreiškia tai, kad sprendimai ir konkrečios priemonės, numatytinos šioje strategijoje, turi būti orientuotos į aktualių šalies socialinių ekonominių problemų sprendimą ir į siekimą sėkmingai plėtoti integraciją į Europos Sąjungą; iš to savo ruožtu išplaukia, kad svarbiausi šios strategijos parengimo ir įgyvendinimo uždaviniai turi būti tiesiogiai siejami su pastangomis sparčiai išspręsti aktualias šalies problemas, kiek galima geriau panaudojant ir toliau gerinant inovacijoms plėtoti turimą potencialą.

Svarbiausi inovacijų strategijos parengimo ir įgyvendinimo *uždaviniai* yra šie:

- apibrėžti neatidėliotinais spęstinas *socialinės ekonominės raidos problemas*, kurios gali būti sprendžiamos inovacijų skatinimo ir skleidimo priemonėmis, ir numatyti šių problemų sprendimo *prioritetus*;

- parengti ir įgyvendinti priemonės, skirtas stiprinti *švietimo, mokslo ir studijų sistemų potencialą*, panaudotiną plėtojant inovacijas;
- parengti ir įgyvendinti priemonės, skirtas plėtoti verslui aktyvinti, inovacijoms plėtoti, technologinei pažangai spartinti reikalingų *įstaigų ir organizacijų tinklus* bei iš esmės patobulinti šių įstaigų ir organizacijų infrastruktūrą;
- parengti ir įgyvendinti priemonės, skirtas iš esmės patobulinti *teisinę bazę*, reikalingą skatinti inovacijų formavimą ir skleidimą.

Išvardytų uždavinių struktūra leidžia apibrėžti svarbiausius inovacijų strategijos *prioritetus*. Galima teigti, kad inovacijų strategijoje turėtų būti:

- išryškintos svarbiausios ir neatidėliotina spręstinos *socialinės ekonominės raidos bei šios raidos aktyvinimo problemos*, išskiriant tas problemas, kurioms spręsti tiesiogiai reikia efektyvių inovacijų;
- numatytas kompleksas priemonių, skirtų gerinti *švietimo, mokslo ir studijų sistemų potencialą*, panaudotiną plėtoti inovacijų formavimą ir skleidimą;
- numatyta parengti ir įgyvendinti nacionalines, žinybines ir regionines programas, skirtas kurti verslui aktyvinti, inovacijoms plėtoti, technologinei pažangai spartinti reikalingų *specializuotų įstaigų ir organizacijų tinklus bei šių įstaigų ir organizacijų infrastruktūrą*;
- patobulinti *teisinę bazę*, reikalingą inovacijoms plėtoti.

Inovacijų strategija, numatant joje realizuoti minėtus prioritetus, galėtų būti veiksminga prielaida modernizuoti šalį bei visas verslo ir viešojo sektoriaus grandis.

Socialinės ekonominės raidos problemos, spręstinos inovacijų strategijos įgyvendini-

mo priemonėmis. Inovacijų strategijos parengimo ir įgyvendinimo prasmė ta, kad jos pagrindu turi būti išspręstos šaliai ir visuomenei aktualios *socialinės ekonominės raidos problemos*. Šis teiginys kartu reiškia, kad pati strategija turi būti orientuota į socialinės ekonominės raidos bei šios raidos aktyvinimo problemų *sprendimą*; maža to, sugebėjimas apibrėžti socialinės ekonominės raidos aktyvinimo problemas, nustatyti problemų sprendimo prioritetus lemia pačios inovacijų strategijos *turinį*.

Socialinės ekonominės raidos problemos, spręstinos inovacijų strategijų įgyvendinimo pagrindu, gali būti klasifikuojamos taip:

1. Žmogiškųjų išteklių potencialo gerinimo problemos, iš jų:

- švietimo, mokslo ir studijų tobulinimo problemos,
- kūrybingumo ir inovatyvumo skatinimo bei inovacinės veiklos vertybių skleidimo ir įtvirtinimo visuomenėje problemos,
- profesinio adaptavimo vis dinamiškesnėje verslo bei darbo rinkos situacijoje problemos,
- personalo vadybos tobulinimo problemos;

2. Gyvenimo kokybės gerinimo problemos, iš jų:

- sveikatos ir socialinės saugos sistemų tobulinimo bei sveikos gyvensenos standartų paskleidimo ir įtvirtinimo problemos,
- socialinio psichologinio klimato, kultūrinės ir informacinės gyvenimo aplinkos gerinimo problemos,
- ekologinės situacijos gerinimo problemos,
- teisinės gyvenimo aplinkos gerinimo problemos,
- žmonių socialiniams ekonominiams poreikiams tenkinti skirtos infrastruktūros tobulinimo problemos,
- perkamosios galios didėjimo ir vartojimo skatinimo problemos;

3. Technologinės pažangos ir visapusiško modernizavimo plėtojimo bei spartinimo visose verslo ir viešojo sektoriaus grandyse problemos, iš jų:

- naujoms technologijoms ir naujiems geresnės kokybės produktams kurti skirto potencialo gerinimo problemos, naujų technologijų ir naujų produktų kūrimo ir skleidimo masto didinimo problemos,
- darbo našumo ir produktyvumo didinimo bei darbo rezultatų kokybės gerinimo problemos;

4. Verslo aktyvinimo, užimtumo skatinimo ir naujų darbo vietų kūrimo tiek versle, tiek viešajame sektoriuje problemos, iš jų:

- investicijų pritraukimo naujoms darbo vietoms kurti, šių investicijų skatinimo problemos,
- verslo aktyvinimo ir jo produktyvumo didinimo, efektyvaus darbo motyvavimo problemos,
- socialinės partnerystės plėtojimo problemos,
- eksporto skatinimo problemos,
- konkurencingumo didinimo problemos;

5. Valstybės politikos verslo aktyvinimo, inovacijų skleidimo, technologinės pažangos spartinimo, taip pat teisinės bazės tobulinimo problemos, iš jų:

- specialių valstybinių programų, skirtų aktyvinti verslą, skleisti inovacijas, spartinti technologinę pažangą, sukūrimo ir įgyvendinimo problemos,
- regioninės raidos disproporcijų mažinimo problemos,
- inovacijoms skleisti palankios teisinės bazės kūrimo problemos.

Išvardytos problemos yra glaudžiai susijusios, visas jas reikia kompleksiskai spręsti. Kartu pažymėtina, kad dabar Lietuvos ir kitų Rytų

ir Vidurio Europos šalių sąlygomis yra ypač svarbu spręsti tokias prioritetines problemas:

- verslo aktyvinimo ir naujų darbo vietų kūrimo, siekiant visų pirma sumažinti nedarbą ir padidinti visų visuomenės narių ekonominį aktyvumą,
- aukštų technologijų kūrimo ir įgyvendinimo, visuotinio darbo vietų modernizavimo ir technikos bei technologinės pažangos skleidimo, siekiant visų pirma iš esmės didinti produktyvumą, našumą ir pagerinti kokybę visuose sektoriuose, taip pat sudaryti palankesnes veiklos galimybes ir perspektyvas aukštos kvalifikacijos specialistams, mokslininkams, aukštąjį išsilavinimą turinčiam jaunimui ir kūrybingiems žmonėms.

Prioritetinių problemų sprendimas turi būti suvokiamas kaip esminis inovacijų rezultatas, todėl svarbiausios inovacijų strategijos priemonės turėtų būti skirtos spręsti būtent minėtas prioritetines problemas.

3. Inovacijų plėtrai skirta infrastruktūra ir jos raidos prioritetai

Inovacijų plėtrai skirta infrastruktūra kaip sistema. Verslo aktyvinimo, inovacijų skleidimo ir technologinės pažangos spartinimo procesai yra labai sudėtingi. Šie procesai pasižymi ir didžiule įvairove, ir juose dalyvaujančių subjektų gausa. Tai reiškia, kad šiems procesams skatinti ir tikslingai juose dalyvaujančių subjektų veiklai valdyti reikia *kompleksinio* požiūrio; būtina suvokti, kad šių procesų dalyviai bendros socialinės ekonominės raidos kontekste atlieka labai skirtingas funkcijas, o šių dalyvių poveikis aktyvinti verslą, skleisti inovacijas bei technologinę pažangą pasižymi tiek formų įvairove, tiek skirtingu reikšmingumu [7; 14; 15; 18].

Verslo aktyvinimo, inovacijų skleidimo ir technologinės pažangos spartinimo proceso da-

lyviai, pasižymintys didžiuole įvairove, gali būti klasifikuojami, atsižvelgiant į įvairius kriterijus. Vienas toks kriterijus – *vyraujančių funkcijų* požymis verslo aktyvinimo, inovacijų skleidimo ir technologinės pažangos procesų sistemoje. Remiantis šiuo kriterijumi, minėti dalyviai gali būti klasifikuojami taip:

- *valstybinio valdymo institucijos*, formuojančios ir įgyvendinančios valstybės politiką verslo aktyvinimo, inovacijų skleidimo ir technologinės pažangos spartinimo srityje;

- *verslo subjektai ir jų organizacijos*, tiesiogiai vykdančios verslo veiklą ir siekiančios visų pirma ekonominių šios veiklos rezultatų: šios grupės dalyviai yra orientuoti į tuos interesus, kurie išreiškia galutinį ekonominį verslo rezultatą, todėl jų veikla aktyvinant verslą, skleidžiant inovacijas ir spartinant technologinę pažangą yra vertintina kaip skirta įgyvendinti išimtinai savo galutinius verslo (*pelno siekimo*) tikslus;

- *specialistų ugdymą ir naujų žinių paiešką ir formavimą vykdančios įstaigos, institucijos ir organizacijos* (mokslo ir studijų, mokymo ir švietimo įstaigos ir organizacijos): universitetai, kitos aukštosios mokyklos, aukštesnės ir įvairios profesinės mokyklos, bendrojo lavinimo įstaigos, įvairūs mokymo ir kvalifikacijos ugdymo centrai, kitos švietimo įstaigos, taip pat mokslinio tyrimo institutai ir centrai, kitos naujų žinių paiešką ir formavimą vykdančios įstaigos ir organizacijos; minėtųjų įstaigų ir organizacijų svarbiausios funkcijos yra *formuoti ir ugdyti intelekto išteklius* (visų pirma – jų kvalifikaciją ir profesinius gebėjimus), taip pat *formuoti naujas žinias* (tiek fundamentines, tiek taikomąsias): beje, visos minėtos įstaigos ir organizacijos *nevykdo* (arba beveik nevykdo) tokios funkcijos – naujos suformuotos profesinių gebėjimų kokybės bei naujų suformuotų ar surastų žinių *įgyvendinimas bei paskleidimas plačioje verslo, valstybės ir visuomenės gyvenimo praktikoje*, t. y. naujos suformuotos

profesinių gebėjimų kokybės bei naujų surastų žinių praktinis *komercializavimas ir realizavimas* sukuriant naujas naujos kokybės darbo vietas bei suformuojant ir paskleidžiant naujas tiesiogiai taikyti skirtas technologijas bei galutinius vartoti skirtus produktus;

- *specializuotos įstaigos ir organizacijos*, tiesiogiai atliekančios *naujų žinių ir intelektinių produktų komercializavimą bei paskleidimą*, šių žinių ir intelektinių produktų *transformavimą į tiesiogiai taikyti skirtas naujas technologijas bei galutiniam vartojimui skirtus naujos kokybės produktus*, taip pat padedančios naujai įgytą žmonių kvalifikaciją ir naują visuomenėje kaupiamą žinių kokybę panaudoti kuriant naujas darbo vietas bei plėtojant užimtumą: iš tokių įstaigų ir organizacijų svarbiausiomis yra laikytinos – įvairūs inovacijų centrai, verslo inkubatoriai, mokslo ir technologiniai parkai, taip pat verslo plėtros, investicijų bei regioninės raidos agentūros; būtent tokios įstaigos ir organizacijos atlieka *transformavimo, skleidimo, komercializavimo bei naujovėms realizuoti reikalingas rinkodaros ir organizacines funkcijas*, užtikrinančias realų verslo aktyvinimą, inovacijų skleidimą ir technologinės pažangos spartinimą (galima teigti, kad minėtos įstaigos ir organizacijos pasižymi tuo, jog verslo aktyvinimas, inovacijų skleidimas ir technologinės pažangos spartinimas yra *išskirtinė, vyraujanti ir svarbiausioji* būtent šios grupės įstaigų ir organizacijų funkcija).

Iš pasiūlytos klasifikacijos matyti, kad iš verslo aktyvinimo ir technologinės pažangos spartinimo proceso dalyvių turi būti ypač išskirta *specializuotų įstaigų ir organizacijų – inovacijų centrų, verslo inkubatorių, mokslo ir technologinių parkų, verslo plėtros, investicijų bei regioninės raidos agentūrų*, taip pat kitų panašių įstaigų ir organizacijų grupė: tokių įstaigų ir organizacijų tinklų bei jų *infrastruktūros* plėtra sudaro realias *organizacines sąlygas ir prielai-*

das aktyvinti verslą, skleisti inovacijas ir spartinti technologinę pažangą. Tai reiškia, kad būtent tokių įstaigų ir organizacijų *sistemas* sukūrimas ir tolesnis plėtojimas turi būti vertinamas kaip *prioritetinė* darbo kryptis realiai aktyvinant verslą, skleidžiant inovacijas ir spartinant technologinę pažangą.

Specializuotų įstaigų ir organizacijų – inovacijų centrų, verslo inkubatorių, mokslo ir technologinių parkų, verslo plėtos, investicijų bei regioninės raidos agentūrų *sistemas* sukūrimas ir plėtojimas yra labai aktuali problema Lietuvos sąlygomis, kadangi:

- Lietuvoje dabar veikiančios minėtos specializuotos įstaigos *nesudaro vieningos sistemos*: šios įstaigos veikia tarpusavyje tinkamai nederindamos savo veiklos, neturėdamos aiškių ilgalaikių strateginių nuostatų, jų veikla dažnai nėra orientuota į esminių, valstybei ir visuomenei svarbių problemų sprendimą (be to, šiose įstaigose kartais iš dalies yra *imituojama veikla*, tuo „pateisinant“ šioms įstaigoms skiriamą ar šių įstaigų gaunamą lėšų sunaudojimą bei „demonstruojant“ šių įstaigų reikalingumą);

- Lietuvoje dabar veikiančios minėtos specializuotos įstaigos *nėra pajėgios* atlikti *pozityvaus* vaidmens aktyvinant verslą, skleidžiant inovacijas ir spartinant technologinę pažangą reikiamu mastu: nepalanki situacija darbo rinkoje, nepakankamai racionali ūkio struktūra, nepakankamas eksporto potencialas bei aukštų technologijų kūrimo ir paskleidimo Lietuvoje masto ir tempų stoka rodo, jog verslo aktyvinimo, inovacijų skleidimo ir technologinės pažangos spartinimo funkcijas atliekančios įstaigos ir organizacijos iš esmės dirba nepakankamai efektyviai, visų pirma tokiose veiklos srityse kaip naujų žinių ir intelektualinių produktų komercializavimas bei paskleidimas, transformavimas į tiesiogiai taikyti skirtas naujas technologijas bei galutiniam vartojimui skirtus naujos kokybės produktus, taip pat aukštu

inovatyvumo lygiu pasižyminčių naujų darbo vietų ir naujų verslų kūrimas;

- Lietuvoje dabar veikiančių minėtų specializuotų įstaigų tinklas tiek savo *kiekybinėmis*, tiek *kokybinėmis* charakteristikomis *nėra adekvatus* reikalavimams, kuriuos lemia Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą procesai ir būtinumas plėtoti konkurencingumą atsižvelgiant į daugelį verslo internacionalizavimo bei globalizacijos aplinkybių.

Atsižvelgiant į būtinumą tinkamai reaguoti į Lietuvoje susiklosčiusią situaciją, reikia parengti ir įgyvendinti šalies mastu atitinkamas *programas* (tarp jų – *nacionalines programas*), kurios būtų skirtos kurti verslo aktyvinimo, inovacijų skleidimo ir technologinės pažangos spartinimo funkcijas vykančių specializuotų įstaigų ir organizacijų sistemą ir toliau ją tobulinti. Toks programų kompleksas turėtų būti orientuotas į reikiamų specializuotų įstaigų ir organizacijų *sistemas* suformavimą, užtikrinant, kad ši sistema būtų pajėgi *efektyviai* atlikti visas jai priskirtinas funkcijas aktyvinant verslą, skleidžiant inovacijas ir spartinant technologinę pažangą.

Savo ruožtu, rengiant ir įgyvendinant minėtas programas, iš specializuotų įstaigų ir organizacijų visumos gali būti išskirtos *trys* pagrindinės tokių įstaigų ir organizacijų grupės:

- įstaigos ir organizacijos, kurių pagrindinė funkcija – verslo, inovacijų, investicijų ir regioninės plėtos *projektavimas*, projektų įgyvendinimo procesų *rinkodara* ir *organizavimas* bei *projektų valdymas*; prie šios grupės yra priskirtini inovacijų centrai, verslo, investicijų, regioninės raidos ir kitokios agentūros;

- įstaigos ir organizacijos, kurių pagrindinė funkcija – *formuoti ir ugdyti naujus verslo subjektus* bei *kuruoti naujų inovatyvaus darbo vietų kūrimą ir tobulinimą*; prie šios grupės priskirtini verslo inkubatoriai;

• įstaigos ir organizacijos, kurių pagrindinė funkcija – kurti ir skleisti *naujas technologijas*, komercializuoti bei realizuoti gamybos praktikoje *naujus intelektualinius produktus*, įgyvendinti ir pritaikyti gyvenime naujas *mokslo ir technologines idėjas*; prie šios grupės priskirti mokslo ir technologijų parkai.

Išvardytų įstaigų ir organizacijų sistemos sukūrimas ir tolesnis plėtojimas gali būti traktuojamas kaip esminė sąlyga aktyvinti verslą, skleisti inovacijas ir spartinti technologinę pažangą.

Inovacijų centrų, verslo, investicijų ir regioninės plėtros agentūrų sistemos plėtojimas. Inovacijų centrų, verslo, investicijų ir regioninės plėtros agentūrų sistemos kūrimo tikslas – užtikrinti laiku ir efektyvių verslo, inovacijų, investicijų ir regioninės plėtros *projektų parengimą, tinkamą projektų valdymą* bei *įgyvendinimo procesų administravimą* visose tiek verslo, tiek viešojo sektoriaus grandyse. Tokios sistemos kūrimu ir tolesniu plėtojimu turėtų būti siekiama sėkmingai spresti tiek šalies, tiek paskirų regionų socialinės ekonominės raidos problemas, kryptingai plėtoti tarptautinį bendradarbiavimą ir visiškai integruoti intelektinį ir žmogiškųjų išteklių potencialą į šalies socialinės ekonominės raidos procesus.

Inovacijų centrų, verslo, investicijų ir regioninės plėtros agentūrų sistemos sukūrimo ir tolesnio plėtojimo dėlei Lietuvoje turėtų būti parengta ir įgyvendinta atitinkama *inovacijų centrų, verslo ir regioninės plėtros agentūrų tinklo plėtros programa*. Tokioje programoje būtų tikslinga numatyti tam tikrus *prioritetus*:

1. Inovacijų centrų sukūrimas tose įstaigose ir organizacijose (prie tų įstaigų ir organizacijų), kurių pagrindinės funkcijos yra susijusios su naujų intelektualinių produktų, naujų žinių formavimu, idėjų generavimu bei su žmogiškųjų išteklių ugdymu, kvalifikacijos formavimu ir perkvalifikavimu; inovacijų centrai turėtų būti kuriami ir plėtojami:

- mokslo ir studijų įstaigose (prie mokslo ir studijų įstaigų), ypač universitetuose ir stambiuose mokslinio tyrimo institute,ose,
- stambiose modernios pramonės įmonėse, kuriose vyrauja aukštos technologijos bei kuriami technologiniu požiūriu sudėtingi produktai,
- prie šakinių verslo organizacijų ar asociacijų;

2. Verslo ir investicijų agentūrų sukūrimas tiek šalies regionuose, tiek prie įvairių verslo organizacijų ar asociacijų; verslo ir investicijų agentūros turėtų būti kuriamos:

- prie stambių bankų ir draudimo bendrovių,
- prie šakinių ar regioninių verslo organizacijų ar asociacijų,
- kaip savarankiškos viešos įstaigos kai kurių centrinių ar regioninių valstybinio valdymo institucijų bei savivaldybių reguliavimo srityse;

3. Regioninės plėtros agentūrų sukūrimas visuose šalies regionuose (kartais regioninės plėtros agentūros galėtų būti sutapatinamos su regioniniais inovacijų centrais ir verslo ir investicijų agentūromis).

Inovacijų centrų, verslo ir regioninės plėtros agentūrų tinklo plėtros programoje turėtų būti numatyta, kad minėtos įstaigos atlieka *kompleksines funkcijas*, kuriomis būtų *papildomas* verslo projektavimas bei verslo projektų valdymas. Iš tokių funkcijų svarbiausiomis laikytinos:

- kompleksinis konsultavimas verslo, inovacijų, investicijų ir regioninės plėtros klausimais,
- įvairūs mokymai, kvalifikacijos tobulinimas,
- rinkodara ir reklama, ryšiai su visuomene,
- informacinis aprūpinimas,
- tarptautinis bendradarbiavimas.

Minėtoje programoje taip pat turėtų būti numatytos priemonės, reikalingos *remti* inovacijų centrų, verslo ir regioninės plėtros agentūrų tinklo plėtimą, šio tinklo integravimą į atitinkamus tinklus Europos Sąjungoje bei *skatinti* šių centrų ir agentūrų veiklos tobulinimą.

Verslo inkubatorių sistemos plėtojimas. Gana veiksmingas ir perspektyvus būdas aktyvinti socialinę ekonominę raidą, spręsti aktualias verslo skatinimo, inovacijų plėtojimo ir užimtumo problemas yra *verslo inkubatorių sistemos sukūrimas bei verslo inkubatorių veiklos tobulinimas*.

Verslo inkubatorių sistemos sukūrimo ir jų veiklos tobulinimo dėlei Lietuvoje, kaip ir kitoje Rytų ir Vidurio Europos šalyse, turėtų būti parengta ir įgyvendinta atitinkama *Nacionalinė verslo inkubatorių sistemos plėtojimo programa*. Šios programos parengimo ir įgyvendinimo Lietuvoje tikslas – sukurti modernų verslo inkubatorių tinklą, kartu sudarant realias prielaidas masiškai aktyvinti smulkų ir vidutinį verslą bei kurti naujas darbo vietas naujų, ypač jaunų, žmonių įtraukimui ir verslą priemonėmis, taip pat padedant komercializuoti ankstesnėje verslo praktikoje dar neapčiuo-
tas idėjas bei siūlyti ir realizuoti palaikymo reikalaujančias inovacijas.

Atsižvelgiant į šiuolaikinės socialinės ekonominės situacijos ypatumus, Lietuvoje reikėtų kurti ir plėtoti *dvejopos paskirties* verslo inkubatorius:

- verslo inkubatorius, kurių pagrindinė paskirtis būtų *padėti mažinti nedarbą ir spręsti užimtumo problemą*, šiuo tikslu *masiškai* įtraukiant į savarankiškų verslų kūrimą bei smulkių įmonių steigimą, plėtojimą ir veiklos tobulinimą tuos žmones, ypač jaunos, kurie yra pasiryžę pasirinkti savarankišką verslą kaip nedarbo ar juos netenkinančio užimtumo alternatyvą: tokios paskirties inkubatorių dėka turėtų būti masiškai plėtojamas technologiniu ir organiza-

ciniu požiūriais nesudėtingų amatų, paslaugų ir paprastos (beveik namudinės) gamybos sektorius, kartu užtikrinant vis didėjantį užimtumą tų žmonių, kurie priklauso arba masinių profesijų vidutinės ir nepakankamai aukštos kvalifikacijos specialistų, arba nepatrauklių ar darbo rinkoje nepaklausių profesijų, ar darbinio bei verslinio savarankiškumo trokštančių žmonių kategorijoms;

- verslo inkubatorius, kurių pagrindinė paskirtis būtų *pradėti ir plėtoti inovatyvius verslus, grindžiamus kokybiškai naujų produktų sukūrimu, intelektinio darbo rezultatų komercializavimu, naujų technologijų paskleidimu*, kartu kuriant naujas darbo vietas mokslui imlios veiklos srityse, pritraukiant į šią veiklą vis daugiau žmonių išteklių ir visokeriopai intensyvinant mokslo ir technologijų plėtrą: tokios paskirties inkubatorių dėka turėtų būti visų pirma plėtojama mokslo ir technologinė pažanga, padedama užtikrinti aukštos kvalifikacijos specialistų užimtumą, sudarant jiems sąlygas turėti įdomų darbą, apmokamą adekvačiai jų poreikiams.

Savaime suprantama, kad kartais tame pačiame inkubatoriuje gali būti plėtojami ir vienos, ir kitos paskirties verslai, tačiau kuriant vientisą verslo inkubatorių sistemą, vis dėlto būtų tikslinga šioje sistemoje išskirti *dvi skirtingos paskirties verslo inkubatorių posistemas*. Maža to, skirtingos paskirties verslo inkubatoriai turėtų būti steigiami ir plėtojami, realizuojant skirtingas organizacines priemones.

Verslo inkubatoriai, kurių pagrindinė paskirtis būtų *padėti mažinti nedarbą ir spręsti užimtumo problemą*, turėtų būti steigiami ir plėtojami *teritoriniu* principu. Tokie verslo inkubatoriai turėtų būti įsteigti *visuose* šalies regionuose, visų pirma regionų centruose bei stambesniuose miestuose ir gyvenvietėse (ypač ten, kur yra bent kiek aukštesnis nedarbo lygis ar galėtų būti prognozuojamas nedarbo padidėjimas).

dėjimas). Steigiant tokius verslo inkubatorius ir plėtojant jų veiklą turėtų aktyviai dalyvauti regioninės valstybinio valdymo įstaigos ir savivaldybės, taip pat regioninės darbo biržos, verslo (ypač smulkaus ir vidutinio verslo) plėtojimo funkcijas vykdančios agentūros, regioninės verslininkų organizacijos. Beje, tokių inkubatorių steigimas ir jų veiklos plėtojimas turėtų būti vertinamas ir kaip viena iš įgyvendintinių *regioninės plėtros politikos* priemonių.

Verslo inkubatoriai, kurių pagrindinė paskirtis būtų *pradėti ir plėtoti inovatyvius verslus, grindžiamus kokybiškai naujų produktų sukūrimu, intelektualinio darbo rezultatų komercializavimu, naujų technologijų paskleidimu*, turėtų būti steigiami ir plėtojami *mokslinės technologinės specializacijos* principu. Tokie verslo inkubatoriai turėtų veikti kaip kurio nors vieno ar kelių universitetų kartu su kitais partneriais (mokslo ir studijų įstaigomis, verslo organizacijomis ar įmonėmis, kt.) įsteigti dariniai, orientuoti į aukštą inovatyvumo ir technologiško lygiu pasižyminčio verslo pradėjimą ir plėtojimą tam tikroje mokslo ir technologijų specializacijos srityje. Tokie verslo inkubatoriai galėtų būti steigiami ir prie mokslo ir technologijų parkų, taip pat prie į technologinę pažangą orientuotų verslo ar verslininkų organizacijų (pavyzdžiui, įvairių šakinių verslo bei profesinių asociacijų ir organizacijų – farmacijos, įvairių apdirbamosios pramonės šakų, telekomunikacijų, informaciniame versle veikiančių, medicinos, žiniasklaidos, sporto ir kitų).

Steigiant ir plėtojant verslo inkubatorius turi būti atsižvelgta į tai, kad inkubatoriuje ugdomi verslo subjektai turi turėti galimybes gauti *kompleksinę paramą*, reikalingą verslo gyvybingumui užtikrinti. Kompleksinės paramos samprata turi apimti tiek palankias sąlygas naudotis patalpomis, biuro įranga ir orgtechnika, tiek ir galimybę pasinaudoti mokymo ir konsultacinėmis,

juridinėmis, rinkodaros, buhalterinės apskaitos, finansinės dokumentacijos tvarkymo ir audito paslaugomis.

Verslo inkubatorių sistemos plėtojimo programoje turėtų būti numatyta:

- suformuoti verslo inkubatorių ir jų tinklų plėtojimo *poreikių* bei *veiklos efektyvumo vertinimo* modelį, kurį taikant būtų galima periodiškai prognozuoti ir nustatyti reikmes plėtoti verslo inkubatorius, racionalizuoti jų specializaciją, veikimo sąlygas, kryptingai nustatyti tolesnės veiklos prioritetus;

- suformuoti verslo inkubatorių ir jų tinklų plėtojimą užtikrinti skirtų *vadybos ir rinkodaros modelių kompleksą*, siekiant, kad šių modelių įgyvendinimas paverstų verslo inkubatorių tinklus svarbia verslo grandimi; šioje grandyje kuriama šalies bendrojo vidaus produkto dalis turėtų nuolat didėti, o jos plėtojimas užtikrinti naujų kuriamų darbo vietų daugėjimą bei naujų verslo subjektų įtraukimą į produktyvią veiklą;

- parengti ir įgyvendinti tiek dabar veikiančių verslo inkubatorių veiklą tobulinti, tiek naujų steigtinų ir plėtotinų verslo inkubatorių tinklų raidai skirtų *organizacinių priemonių kompleksus*, įvertinti reikalingų *investicijų poreikius* bei šių investicijų *finansavimo šaltinius*; ypač aktualu yra numatyti jau veikiančių verslo inkubatoriams tobulinti bei naujai steigtiems verslo inkubatoriams organizuoti bei toliau plėtoti skirtų priemonių *eiliškumą*, atsižvelgiant į tokias aplinkybes – įvairių šalies regionų bei įvairių ūkio sektorių raidos netolygumas, skirtingiems regionams būdinga užimtumo dinamika, įvairūs verslo raidos ir rėmimo prioritetai, darbuotojų kvalifikacija, demografinė situacija, o taip pat galimybių remti verslo inkubatorių tinklų kūrimą ir plėtrą ribotumai;

- parengti specialistus, gebančius administruoti verslo inkubatorius.

Savaime suprantama, rengiant ir įgyvendinant verslo inkubatorių sistemos plėtojimo programą, gali tekti spręsti ir daugelį kitų klausimų.

Apibendrinant pateiktus teiginius galima pažymėti, kad aktyvus ir intensyvus *šiuolaikiškai* veikiančių verslo inkubatorių tinklų sukūrimas Lietuvoje galėtų būti vertinamas kaip labai efektyvi priemonė realiai išplėtoti smulkų ir vidutinį verslą bei iš dalies išspręsti darbo vietų stygiaus problemą, kartu realiai padidinant visos nacionalinės ekonomikos, kaip sistemos, efektyvumą ir konkurencingumą lygį.

Mokslo ir technologijų parkų sistemos plėtojimas. Siekiant geriau panaudoti turimą tiek fundamentinių, tiek taikomųjų mokslų potencialą, taip pat užtikrinti kryptingą ir efektyvų šio potencialo plėtojimą bei jo integravimą į Europos mokslo erdvę, Lietuvoje, kaip ir kitoje Rytų ir Vidurio Europos šalyse, turėtų būti parengtos ir įgyvendintos *nacionalinės mokslo ir technologijų parkų sistemos kūrimo programa*.

Tokios programos parengimo ir įgyvendinimo Lietuvoje *tikslas* – sukurti mokslo ir technologijų plėtros infrastruktūrą, leidžiančią *sukcentruoti* Lietuvoje turimas ir stiprintinas intelektines pajėgas bei ekonominį ir technologinį potencialą, reikalingą labai aukštu kokybės lygiu atlikti fundamentinius tyrimus bei kurti naujas konkurencingas technologijas, reikšmingas tiek Lietuvos, tiek ir tarptautiniu mastu. Mokslo ir technologijų parkų sistemos sukūrimas ir tolesnis tobulinimas leistų sudaryti realias prielaidas ženkliai didinti aukštųjų technologijų bei modernių aukštos kokybės produktų gamybą ir eksportą ir užtikrinti, kad mokslui imlios produkcijos kūrimo ir eksporto lyginamoji dalis šalies bendrojo vidaus produkto struktūroje būtų adekvati lygiui, pasiektam pažangiausiose pasaulio šalyse.

Mokslo ir technologijų parkų sistemos kūrimo programoje turėtų būti numatyta:

- suformuoti dinamišką *prioritetų ir racionalios specializacijos nustatymo sistemą*, kuri būtų skirta nustatyti ir nuolat tikslinti fundamentinių tyrimų tematikos bei naujų aukštųjų technologijų kūrimo prioritetus; ši sistema turėtų užtikrinti tiek mokslui ir technologijoms plėtoti panaudotino intelektualinio ir kito potencialo *specializacijos racionalumą*, tiek šios specializacijos ir jau pradėtų įgyvendintų prioritetų *tęstinumą*, tiek ir labai aukštą *adaptacijos gebėjimą*, laiku reaguojant ir prisitaikant prie naujų ir sparčiai kintamų aplinkybių, besireiškiančių ir tarptautinėse bei pasaulio, ir vietinėje mokslo ir technologijų erdvėje;

- suformuoti lanksčius ir realius *mokslo ir technologijų parkų organizavimo ir jų vadybos modelius*, užtikrinant, kad šių modelių įgyvendinimas leistų kryptingai motyvuoti aukštos kokybės produktų sukūrimą bei efektyviai panaudoti intelektualinius, informacinius, finansinius ir kitus išteklius, koncentruojamus mokslo ir technologijų parkuose (kuriant šiuos modelius turi būti atsižvelgta į būtinumą derinti valstybės, privataus sektoriaus, mokslo ir studijų įstaigų, taip pat mokslininkų ir specialistų, kaip individų, interesus, kartu sudarant produktyvios veiklos atmosferą);

- mokslo ir technologijų parkų veiklą *integruoti* į tarptautinių lygiu vykdomus fundamentinius ir taikomuosius tyrimus bei naujų technologijų kūrimo ir skleidimo darbus, tuo užtikrinant sėkmingą parkuose sukuriamos produkcijos realizavimą tarptautiniu mastu, plėtoti mokslo ir technologijų parkų *tinklą*, numatant racionalias parkų kooperacijos formas, taip pat bendradarbiavimo su valstybe, įvairiomis nevyriausybinėmis organizacijomis, įmonėmis ir įstaigomis, su tarptautinėmis organizacijomis mechanizmą;

- parkų struktūroje prireikus kurti įvairaus tipo įmones, tyrimo, mokymo ir konsultavimo centrus, taip pat verslo inkubatorius: beje, verslo inkubatorių paskirtis tokiu atveju būtų padėti naujiems verslo subjektams komercializuoti kuriamus intelektualinius produktus.

Savaime suprantama, mokslo ir technologijų parkų sistemos kūrimo programoje galėtų būti numatoma spręsti ir kitus klausimus, aktualius šiai sistemai tobulinti.

Apibendrinant pažymėtina, kad tiek mokslo ir technologijų parkų, tiek ir kitų verslui aktyvinti, inovacijoms skleisti bei technologinei pažangai spartinti skirtų įstaigų ir organizacijų sistemų kūrimo ir plėtros programose turi būti numatomos priemonės, leidžiančios ženkliai padidinti nacionalinės ekonomikos efektyvumą ir jos konkurencingumą rinkų internacionalizavimo ir globalizacijos sąlygomis.

4. Švietimas, mokslas ir studijos bei kvalifikacijos ugdymas inovacijų srityje

Švietimo, mokslo ir studijų bei kvalifikacijos ugdymo inovacijų prioritetai. Inovacijų plėtojimo dėlei yra tikslinga kiekvienoje Rytų ir Vidurio Europos šalyje, ir Lietuvoje, sukurti *kompleksinę švietimo, mokslo ir studijų bei kvalifikacijos ugdymo inovacijų sistemą.*

Kuriant ir įgyvendinant tokią sistemą gali būti laikomasi nuostatos, kad svarbiausi šios sistemos kūrimo ir tolesnio plėtojimo *prioritetai* yra šie:

- visose švietimo, mokslo ir studijų bei kvalifikacijos ugdymo pakopose skleisti *teorines* žinias bei *pažangią praktinę patirtį*, skirtą inovacijoms ir joms plėtoti;
- jaunajai kartai bei vyresnio amžiaus grupių atstovams suteikti *kvalifikaciją*, reikalingą kryptingai plėtoti inovacijas visose gyvenimo srityse;

- visuomenėje plačiai skleisti inovacijų *svarbią*, propaguoti inovatyvios veiklos *vertybes* bei motyvuoti žmones tiek domėtis inovacijomis, tiek ir aktyviai dalyvauti jas formuojant bei įgyvendinant;
- sukurti palankų inovacijoms plėtoti psichologinį klimatą.

Kuriant ir įgyvendinant tokią sistemą turi būti įtrauktos įvairios švietimo, mokslo ir studijų bei kvalifikacijos ugdymo grandys.

Prioritetinėmis priemonėmis, kurias reikėtų parengti ir įgyvendinti plėtojant švietimą, mokslą ir studijas bei kvalifikacijos ugdymą inovacijų srityje, yra tokios:

1. Inovacijų pagrindams ir inovacijų vadybai skirtų mokymo dalykų ir studijų modulių įvedimas įvairiose švietimo, mokslo ir studijų bei kvalifikacijos ugdymo sistemos grandyse, numatant įvairiose švietimo, mokslo ir studijų įstaigose dėstyti atitinkamus kursus ir dalykus; tokių kursų ir dalykų galėtų būti išskirtos šios svarbiausios dalys:

- *pradinis* privalomas švietimas inovacijų srityje, numatant bendrąsias žinias apie inovacijas suteikti vidurinėse mokyklose bei visų specializacijų profesinėse ir aukštesnėse mokyklose;
- *pagrindinės studijos* inovacijų srityje, numatant visose aukštosiose mokyklose (universitetuose ir neuniversitetinėse aukštosiose mokyklose) įvesti bendrą inovacijų ir inovacijų vadybai skirtą studijų modulį;
- *specializuotos studijos* inovacijų srityje, numatant visose aukštosiose mokyklose (universitetuose ir neuniversitetinėse aukštosiose mokyklose) įvesti atitinkamai studijų programai ar specializacijai adekvatų *specifinį* kursą, skirtą inovacijų aktyviniui bei inovacijų vadybai studijų programos ar specializacijos srityje;

- *specializuotas kvalifikacijos ugdymas* inovacijų srityje, numatant atitinkamas teorinio mokymo ir praktinio lavinimo priemones įvairiose *podiplominio mokyimo ir studijų, taip pat perkvalifikavimo pakopose*;

2. Specializuotas *inovacijų vadybininkų* rengimas, numatant reikalingas studijų programas ir specializacijas daugumos aukštųjų mokyklų vykdomose inžinerinio, ekonominio ir vadybinio profilio studijose.

3. Inovacijoms ir inovacijų vadybai skirtos tematikos įtraukimas į kvalifikacinius reikalavimus, kurie yra keliami asmenims, pretenduojantiems dirbti vadovaujimąjį darbą tiek valstybės valdymo srityje, tiek versle bei viešajame sektoriuje; žmogaus žinios ir kvalifikacija inovacijų ir inovacijų vadybos srityje turėtų būti vertinamos, atliekant įvairias *atestacijas* bei rengiant *konkursus* tam tikroms pareigybėms (švietimas, mokslas ir studijos bei kvalifikacijos ugdymas inovacijų srityje turėtų būti siejami su specialistų atestavimu, jų motyvavimu ir profesine karjera);

4. Mokymui ir studijoms skirtos literatūros inovacijų srityje fondo suformavimas ir nuolatinis atnaujinimas;

5. Inovacijų srityje dirbančių dėstytojų ir mokslo darbuotojų *nenutraukiamo kvalifikacijos tobulinimo sistemos kūrimas*, siekiant užtikrinti, kad šie dėstytojai ir mokslo darbuotojai aktyviai ir labai kompetentingai dalyvautų inicijuojant, formuojant, skleidžiant ir įgyvendinant inovacijas bei organizuojant ir tobulinant jų vadybą;

6. Informacinių sistemų, skirtų plėtoti švietimą, mokslą ir studijas bei kvalifikacijos ugdymą inovacijų srityje, kūrimas ir tolesnis tobulinimas;

7. Švietimo, mokslo ir studijų bei kvalifikacijos ugdymo įstaigų ir organizacijų bendradarbiavimo su verslo, ypač pramonės subjektais,

plėtojimas, šiuo pagrindu inicijuojant, formuojant, skleidžiant ir įgyvendinant inovacijas; pagrindinės tokio bendradarbiavimo formos galėtų būti tokios:

- mokslinės praktinės konferencijos, seminarai, parodos, informaciniai renginiai;
- bendri tyrimo, verslo, investicijų ir kitokie projektai;
- bendradarbiavimas organizuojant studentų ir kvalifikaciją ugdančių asmenų praktikas, mokslines ir praktines stažuotes;
- bendradarbiavimas rengiant ir vedant naujus paskaitų bei pratybų kursus;
- bendradarbiavimas leidybos veikloje;
- inovacijų rinkodara ir reklama.

Be išvardytų priemonių, skirtų plėtoti švietimą, mokslą ir studijas bei kvalifikacijos ugdymą inovacijų srityje, gali būti parengtos ir įgyvendintos ir kitos priemonės. Kartu pabrėžtina, kad būtent išvardytų priemonių parengimas ir įgyvendinimas dabartinėmis sąlygomis gali būti suprantamas kaip ypač svarbi prielaida ženkliai pagerinti inovacijų aktyvinimo situaciją.

Mokslinių tyrimų, skirtų plėtoti inovacijas, prioritetai. Plėtojant švietimą, mokslą ir studijas bei kvalifikacijos ugdymą inovacijų srityje būtina remtis *moksliniais tyrimais ir jų rezultatais*; tai reiškia, kad atitinkamomis kryptimis yra tikslinga plėtoti inovacijų tematikai skirtus mokslinius tyrimus.

Tokie tyrimai galėtų būti plėtojami tiek Lietuvoje, tiek kitose šalyse, ypač Rytų ir Vidurio Europoje.

Atsižvelgiant į socialinės ekonominės raidos Lietuvoje aktualijas, inovacijų tematikai skirtus mokslinius tyrimus tikslinga plėtoti tokiomis prioritetinėmis kryptimis:

1. Tyrimai, skirti 5–10–15 metų perspektyvai, pagrįstai įvertinti *Lietuvos socialinės ekonominės raidos prioritetus*, atsižvelgiant į to-

kias aplinkybes: a) Lietuvos ūkio sistemos, kaip visumos, racionali specializacija besiformuojančioje tarptautinėje darbo pasidalijimo sistemoje, ypač atsižvelgiant į Europos Sąjungos plėtos ir tolesnės raidos perspektyvą, b) nauji konkurencijos reiškiniai, kuriuos lemia gobalizacijos ir informacinės visuomenės formavimosi procesai, c) Lietuvos visuomenės struktūra, jos pokyčių dinamika, ypač atsižvelgiant į demografinės situacijos perspektyvą. Tarp šiai krypčiai priskirtinų tyrimų ypač svarbiais laikytini:

- tyrimai įvertinti Lietuvos ūkio sistemos, kaip visumos, dalyvavimo tarptautinėje darbo pasidalijimo sistemoje perspektyvas ir prioritetus;
- tyrimai, skirti įvertinti eksporto prioritetus ir realias jų dinamikos perspektyvas, atsižvelgiant į konjunktyros pokyčius įvairiose pasaulio regionuose bei į Europos Sąjungos plėtos tendencijas;
- importo prioritetų ir importo sąlygų dinamikos perspektyvos vertinimo tyrimai;
- vertinimo tyrimai, investicijų pritraukimo;
- perspektyvų, šių investicijų struktūros bei galimo jų poveikio Lietuvos ekonominio potencialo kaitai vertinimo tyrimai;
- regionų plėtos dinamikai ir perspektyvoms skirti tyrimai;
- tyrimai, leidžiantys vertinti darbo vietų struktūros dinamiką, užimtumo kaitos tendencijas, situacijų darbo rinkoje perspektyvas bei darbuotojų struktūrą ir kokybę, tolesnę raidą;
- inovacijų plėtojimo perspektyvoms įvertinti skirti tyrimai.

2. Tyrimai, skirti 5–10–15 metų perspektyvai, įvertinti *inovacijų poreikį*, kuris turi būti patenkintas, siekiant užtikrinti sėkmingą Lietuvos socialinę ekonominę raidą adekvačiai šios

raidos prioritetams. Iš šiai krypčiai paskirtinų tyrimų ypač svarbūs:

- tyrimai, skirti įvertinti *poreikius* atlikti įvairios tematikos (įvairiomis kryptimis ir įvairiose srityse) fundamentinius bei taikomuosius *mokslo darbus*, taip pat apibrėžti *kriterijus*, pagal kuriuos turėtų būti vertinami šių darbų rezultatai,
- tyrimai, leisiantys įvertinti *poreikius* įvairiose socialinės ekonominės raidos srityse *pritaikyti* tiek Lietuvoje, tiek užsienyje kuriamas ar sukurtas technologijas, kurių įgyvendinimas gali būti naudingas visapusiškai modernizuojant įvairias socialinės ekonominės sistemos grandis,
- tyrimai, skirti įvertinti galimybes ir prioritetus plėtoti Lietuvoje inovacijas *aukštųjų technologijų bei mokslui imlių produktų kūrimo, skleidimo ir eksporto srityje*,
- *verslo inovacijų* plėtojimo perspektyvai skirti tyrimai,
- inovacijas formuojant ir įgyvendinant dalyvaujančių subjektų *bendradarbiavimo* gerinimo tyrimai, daugiausia dėmesio skiriant valstybės valdymo institucijų, mokslo ir studijų įstaigų, verslo subjektų bei šakinių ir regioninių verslo organizacijų bendradarbiavimui tobulinti,
- tyrimai, skirti plėtoti *tarptautinį* bendradarbiavimą inovacijų plėtojimo srityje, taip pat įvertinti tokio bendradarbiavimo poreikius;

3. Tyrimai, skirti 5–10–15 metų perspektyvai, įvertinti poreikius plėtoti *mokslo ir studijų įstaigų sistemą*, ypač dėmesį telkiant į tai, kad būtų įgyvendintas šios sistemos *adekvatumas* realiems poreikiams, kuriuos lemė siekis realizuoti strateginius valstybės ir visuomenės raidos tikslus bei užtikrinti orientaciją į bendrus socialinės ekonominės raidos prioritetus. Šios krypties tyrimai turėtų būti labai naudingi, sie-

kiant efektyviai integruoti mokslo ir studijų sistemą į bendrą inovacijų plėtojimo procesą: šios krypties tyrimai turėtų būti naudingi kuriant ir įgyvendinant inovatyvias mokslo ir studijų *technologijas*, formuojant naujas perspektyvias mokslo ir studijų *kryptis, programas ir specializacijas*, ugdant kūrybingumą ir gebėjimus formuoti inovacijas ir administruoti inovacijoms įgyvendinti ir plėtoti skirtus projektus.

Savaime suprantama, moksliniai tyrimai Lietuvoje turėtų būti plėtojami ir kitomis kryptimis; kartu pabrėžtina, kad būtent išvardytos kryptys rodo *inovacijoms plėtoti* ypač svarbią tyrimų erdvę.

Detalesnis apibūdintų tyrimų krypčių aptarimas ir įvertinimas būtų labai svarbus žingsnis sprendžiant bendrą nacionalinės ekonomikos efektyvumo ir konkurencingumo problemą.

Išvados

Nacionalinės ekonomikos plėtojimas atsižvelgiant į rinkų internacionalizavimo ir globalizacijos tendencijas – prioritetas šiuolaikinės visuomenės raidos uždavinys, kurį sprendžiant reikia įvertinti daugelį naujų aplinkybių, pasireiškiančių tarptautinėse ir globaliose rinkose. Tarp šių aplinkybių – būtinumas visapusiškoms inovacijų skatinimo ir skleidimo priemonėmis didinti kiekvienos nacionalinės ekonomikos efektyvumą ir jos konkurencingumą tarptautinėse ir globaliose rinkose, kartu plėtojant socialinę, ekonominę ir technologinę pažangą.

Kiekvienos nacionalinės ekonomikos efektyvumui ir konkurencingumui didinti gali būti įgyvendintos įvairios priemonės; svarbiausios yra šios:

- priemonės, skirtos *racionalizuoti vidines nacionalinių ekonomikų, kaip sistemų, struktūras*, kartu sudarant prielaidas užtikrinti efektyvų žmogiškųjų, gamtos išteklių, gamybinių bei paslaugas teikti skirtų pajėgumų, kitų išteklių panaudojimą ir

įgyvendinant nuostatas plėtoti racionalią ekonominės veiklos specializaciją,

- priemonės, leidžiančios *pasiekti nacionalinių ekonomikų adaptatyvumą* tiems standartams ir reikalavimams, kurie globalizacijos ir rinkų internacionalizavimo sąlygomis išreiškia visuotinius socialinės ir ekonominės raidos bei technologinės pažangos prioritetus.

Esminis kiekvienos nacionalinės ekonomikos efektyvumui ir konkurencingumui didinti skirtų priemonių požymis yra šių priemonių *inovatyvumas*: ši aplinkybė parodo inovacijų skatinimo ir skleidimo prioritetą plėtojant ekonominę veiklą.

Inovacijų plėtojimas gali būti vertinamas kaip svarbiausias verslo aktyvinimo bei mokslo ir technologijų plėtros veiksnys.

Inovacijoms plėtoti ir inovacijų plėtojimo kryptingumui užtikrinti turi būti rengiamos ir įgyvendinamos *nacionalinės inovacijų strategijos*, numatant jų struktūroje rengti ir įgyvendinti atitinkamas inovacijų centrų, verslo inkubatorių, mokslo ir technologijų parkų, įvairių regioninės plėtros, investicijų, ekonominės raidos agentūrų sistemų kūrimo ir plėtojimo programas; šiose programose turėtų būti numatomos inovacijoms plėtoti skirtų įstaigų ir organizacijų tinklų bei jų infrastruktūros raidos, šių tinklų integravimo į bendrą nacionalinės ekonomikos modernizavimo procesą bei bendro inovacijų klimato gerinimo sąlygos.

Kiekvienos nacionalinės ekonomikos inovacijų potencialui ir konkurencingumui didinti skirtos priemonės yra labai svarbios plėtojant socialinę ir ekonominę visuomenės pažangą. Kartu tai reiškia, kad šioms priemonėms parengti ir įgyvendinti skirti *moksliniai tyrimai* yra vertinami kaip *prioritetiniai*.

Tolesni moksliniai darbai nacionalinių ekonomikų efektyvumo ir jų konkurencingumo klausimais yra laikytini reikšmingais ir perspektyviais.

LITERATŪRA

1. Albrecht M. International Human Resource Management: Managing Diversity in the Workplace. Oxford: Blackwell, 2000. 320 p.
2. Armstrong M. A Handbook of Human Resource Management Practice. London: Kogan Page, 1999. 922 p.
3. Business Guide to the World Trading System. Geneva: ITC / CS, 1999. 331 p.
4. Calori R., Atamer T., Nunes P. The Dynamics of International Competition. London: Sage Publications, 1999. 256 p.
5. Dicken P. Global Shift: Transforming the World Economy. London: Sage Publications, 1998. 512 p.
6. Drucker P. F. Managing in a Time of Great Change. N.Y.: Truman Talley Books, 1995. 371 p.
7. Economics in Transition: Comparing Asia and Europe / Ed. Wing Thyee Woo, S. Parker, J. D. Sachs. Cambridge Mass.: MIT, 1997. 412 p.
8. The European Economy / Ed. D. Dyker. Amsterdam: Addison Wesley Longman, 1999. 408 p.
9. Fowkes B. Central Europe since 1945. Harlow: Pearson Education, 2000. 168 p.
10. Gerber J. International Economics. Amsterdam: Addison Wesley Longman, 1999. 512 p.
11. Globalization. The External Perspective / Ed. P. Kirkbride. Chichester: John Wiley and Sons, 2001. 300 p.
12. Hunt S. D. General Theory of Competition. London: Sage Publications, 2000. 256 p.
13. Huntington S. P. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. London: Touchstone Books, 1998. 368 p.
14. Melnikas B. Konkurencija transformacijų sąlygomis: Rytų ir Vidurio Europą ir tarptautinė integracija // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. Kaunas: VDU, 2001, Nr. 19, p. 51–64.
15. Melnikas B. Transformacijos. Vilnius: Vaga, 2002. 750 p.
16. Porter M. E. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. N.Y.: The Free Press, 1980. 396 p.
17. Rosenzweig P. Accelerating International Growth. Chichester: John Wiley and Sons, 2001. 275 p.
18. The Technology of Transition: Science and Technology Policies for Transition Countries / Ed. D. A. Dyker. Budapest: CEU Press, 1977. 292 p.

NATIONAL ECONOMY IN THE CONDITIONS OF THE GLOBALIZATION AND MARKET INTERNATIONALIZATION: COMPETITION AND INNOVATIONS POTENTIAL

Boriss Melnikas

Summary

The main problems and priorities of the preparing and realization of the long – term national innovation strategies in Lithuania and other East – and Central European countries are exposed. The priorities of national innovation strategies in the context of general trends of the development of national economies in the conditions of the globalization and market internationalization processes are described.

Definitions of the national economy system and of the national economy as the subject of the economic activities in the international and global market are discuss.

The phenomenons of globalization, international integration and information societies development as the main factors of the modernization of national

economies in the Eastern – and Central Europe, especially in Lithuania, are described.

The possibilities and opportunities of the development of systems and networks of innovation centres, business incubators, science and technology parks, regional – and investment development agencies and other institutions are analyzed: development of the systems and networks of innovation institutions is very important condition of the national economy modernization.

Some aspects of the innovations activities in the education, science and university studies system are discuss. Innovations activities as the main factor of the competition in the global market are indicated.

Įteikta 2002 m. rugsėjo mėn.